O‘TKIR HOSHIMOV VA JEK LONDON IJODIDA MILLIY AN’ANALARNING QIYOSIY TADQIQI

Isakova Barchinoy Ne’matovna
O‘zbekiston Respublikasi IIV Farg‘ona akademik litseyi tillarni o‘rganish kafedrasi o‘qituvchisi, Farg‘ona davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi.
barchinoyisakova89@gmail.com

Annotatsiya
Ushbu maqolada O‘tkir Hoshimov va Jek London asarlaridagi milliy an’analar qiyosiy tahlil qilinadi. Sharqona jamoaviylik va G‘arbcha individualizm tushunchalari, mehmondo‘stlik odobi va oilaviy qadriyatlarning badiiy ifodasi tadqiq etiladi.
Kalit so‘zlar: *milliy an’ana, Sharq va G‘arb, O‘tkir Hoshimov, Jek London, individualizm, jamoaviylik, badiiy psixologizm.*

KIRISH

Adabiyot - millatning madaniy kodini asrovchi vositadir. Sharq va G‘arb adabiyotini qiyoslash orqali biz insoniyatning ikki xil yashash falsafasini ko‘ramiz. O‘zbek adabiyotida O‘tkir Hoshimov milliy an’analarni mehr-oqibat prizmasi orqali tasvirlagan bo‘lsa, Jek London inson irodasi va individual erkinlik an’analarini kuylagan. Ushbu maqolada ikki adib ijodi orqali Sharqona "Biz" va G‘arbcha "Men" tushunchalari o‘rtasidagi tafovutlar tadqiq etiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

O‘tkir Hoshimov ijodi N. Karimov va A. Rasulov kabi olimlar tomonidan "ma’naviyat darsligi" sifatida o‘rganilgan [5, B.12]. Jek London ijodi esa G‘arbda Earle Labor va Charles Watson tomonidan naturalistik realizm nuqtai nazaridan tadqiq etilgan [7, B.44]. Tadqiqotda qiyosiy-tipologik va germenevtik tahlil metodlaridan foydalanildi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Sharq madaniyatida mehmondo‘stlik - qalb amridir. O‘tkir Hoshimovning "Dunyoning ishlari" asarida mehmondo‘stlik milliy xarakterning asosi sifatida gavdalanadi. Onaning har qanday mehmonni "Xudoning aziz ne’mati" deb kutib olishi o‘zbekona saxiylikning namunasi: *“Mehmon kelsa uyga baraka kiradi, uning rizqi o‘zi bilan keladi”* [1, B.18]. Choyni piyolaning yarmidan quyish - bu mehmonning suhbatidan bahra olish an’anasidir.

Aksincha, Jek Londonning "Martin Iden" romanida mehmondorchilik ijtimoiy tabaqalanishni ko‘rsatuvchi murakkab marosimdir. G‘arb an’anasiga ko‘ra, etiket qoidalari shaxsning qaysi qatlamga mansubligini belgilaydi. Martinning Ruf xonadonida qaysi sanchiqdan foydalanishni bilmay noqulay ahvolga tushishi G‘arbning qat’iy ijtimoiy tartiblari va "shaxsiy hudud" (privacy)ga bo‘lgan hurmatidan dalolat beradi [3, B.102].

O‘zbek an’analarining asosi bo‘lgan "Mahalla" instituti Hoshimov asarlarida insonni asrab qoluvchi qo‘rg‘ondir. "Ikki eshik orasi" romanida mahalla ahlining hashar yo‘li bilan uylarni tiklashi Sharqona jamoaviylikning ko‘rinishidir: *“Birovning uyiga tom yopilsa ham, to‘y boshlasa ham mahalla oyoqqa turardi. Hashar - oqibat bayrami edi”* [2, B.114]. Bu yerda "Biz" tushunchasi shaxsiy manfaatlardan ustun turadi.

Jek Londonning "Yashashga muhabbat" hikoyasida esa G‘arbning individualizm an’anasi aks etgan. Qahramon o‘lim bilan yuzma-yuz kelganda, unga na mahalla, na jamiyat yordam beradi. U faqat o‘zining temir irodasi va biologik "yashash instinkti"ga tayanishi kerak [4, B.56]. London qahramoni uchun hayot - bu yakka tartibdagi kurash maydonidir.

Hoshimovning Ona obrazi - Sharqona sadoqat va matonat ramzi. Ayol - uyning siri, uning or-nomusi esa millatning yuzi deb qaraladi [1, B.42]. Londonning Ruf ("Martin Iden") obrazi esa G‘arb burjuaziya an’analarining mahsulidir. Ruf Martinni sevadi, lekin u uchun ijtimoiy maqom tuyg‘ulardan ustunroq [3, B.215]. Hoshimovda ayol oilaning ma’naviy qalbi bo‘lsa, Londonda u ijtimoiy muvaffaqiyatning bir bo‘lagidir.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, Sharqona an’analar insonni birlashtirishga (integratsiya), G‘arb an’analari esa shaxsiylashtirishga (individualizatsiya) xizmat qiladi. Hoshimov asarlaridagi maishiy detallar - issiq non hidi, samovar g‘uvillashi milliy birdamlikni ifodalasa, London asarlaridagi muzlik, oltin va kitob shaxsning o‘zligini isbotlash yo‘lidagi vositalardir.

Bugungi globallashuv sharoitida ushbu an’analarning o‘zaro uyg‘unlashuvi kuzatilmoqda. Sharq yoshlari G‘arbning individual rivojlanish va tadbirkorlik an’analarini o‘zlashtirmoqda, G‘arb jamiyati esa Sharqning jamoaviy birdamlik va oilaviy rishtalarini (ayniqsa yolg‘izlik muammosiga yechim sifatida) o‘rganishga ehtiyoj sezmoqda. Shunga qaramay, Hoshimov ulug‘lagan "Andisha" va "Mehr" tuyg‘ulari G‘arbning quruq pragmatizmini yumshatuvchi kuch bo‘lib qolaveradi.

XULOSA

O‘tkir Hoshimov va Jek London asarlarini qiyosiy tadqiq etish quyidagi xulosalarni beradi:

- O‘tkir Hoshimov va Jek London asarlarini qiyosiy tadqiq etish quyidagi xulosalarni beradi:
- Sharqona milliy an’analar (Hoshimovda) insonni ma’naviy-axloqiy jihatdan tarbiyalovchi poydevordir.
- G‘arb milliy an’analari (Londonda) shaxsning irodasini chiniqtirishga, uni mustaqil harakat qilishga yo‘naltirilgan.
- Hoshimov bizga "qanday qilib yaxshi inson bo‘lib qolish"ni, London esa "qanday qilib kuchli shaxsga aylanish"ni o‘rgatadi.

Zamonaviy dunyoda komil inson bo‘lish uchun ushbu ikki qadriyatning birlashuvi - ya’ni Sharqona qalb va G‘arbcha iroda uyg‘unligi zarurdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Hoshimov O‘. Dunyoning ishlari. – Toshkent: Sharq, 2005. – 232 b.

2. Hoshimov O‘. Ikki eshik orasi. – Toshkent: Sharq, 2001. – 480 b.
3. London J. Martin Iden (Tarj. Q. Muhammadiy). – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2015. – 448 b.
4. London J. Saylanma. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2018. – 540 b.
5. Karimov N. XX asr o‘zbek adabiyoti manzaralari. – Toshkent: O‘zbekiston, 2008.
6. Rasulov A. Badiiylik — bezavol yangilik. – Toshkent: Sharq, 2007.
7. Labor Earle. Jack London. – New York: Twayne Publishers, 1994. – 186 p.
8. Watson Charles N. The Novels of Jack London: A Reappraisal. – Madison: University of Wisconsin Press, 1983.
9. Stone Irving. Sailor on Horseback: A Biography of Jack London. – New York: Houghton Mifflin, 1938.
10. Erkayev A. Ma’naviyat — millat ko‘zgusi. – Toshkent: Ma’naviyat, 2009.